

Vélekedések helyett tények

– Helyreigazítás *Horváth Attila* A fejlesztés piaca és a piac fejlesztése című cikkéhez –

Közel ötven, a PSZM (Pedagógus Szakma Megújítása) Projektről szóló írásmű látott napvilágot ebben az évben a sajtóban, elsősorban az olvasó számára bizonyára közismert ún. „Lupis-csőd” kapcsán. Köztük éppúgy voltak tényszerű, tárgyilagos cikkek mint az igazságnak még csak a közelében sem járó intrikák. A legutóbbi a PSZM Projektet is érintő cikk az Új Pedagógiai Szemle XLIX. évfolyam 9. számában jelent meg. Horváth Attila A fejlesztés piaca és a piac fejlesztése című írásában említi több ízben jó-rossz példaként a PSZM-et. Mivel a Projektekre vonatkozó vélekedési több ponton nem felelnek meg a tényeknek, bátorkodom helyreigazító megjegyzéseket fűzni cikkéhez.

1. „Meghalt a király, éljen a király.” Azaz kimúlt a KFA, megszületett a PSZM. Ez így csúsztatás. 1992-be ugyanis a KFA a PSZM-mel párhuzamosan működött, egy – az akkori Parlament által jóváhagyott – forrásból, a „Közoktatás fejlesztési szakmai programok” elnevezésű címzett támogatás 405,5 millió forintjából (v.ö. 1992. évi költségvetési tv. MKM fejezet, 20/3/1–20. Címzett támogatások), amelyet a tárcán belül osztottak szét a 3/2/1. alprogram (KFA) és a 3/2/2. alprogram (PSZM) javára (v.ö. MKM Művelődésgazdasági Főosztály gazdálkodási, kötelezettségvállalási és utalványozási szabályzata. Érvényes 1992. január 1-től).

2. „Az MKM létrehozta a PSZM-et.” Az MKM nem hozta létre a PSZM-et. A tárcsa a költségvetésében szereplő címzett támogatás egy részének kezelésével bízta meg az Országos Közoktatási Intézetet, továbbá az akkori miniszter, Andrásfalvy Bertalan megbízást adott Zsolnai Józsefnek, az OKI főigazgatójának a Zsolnai által koncipiált szakmai program (A magyar közoktatás minőségi megújításának szakmai programja) kivitelezésére, egy szakmai kuratórium és egy a programot működtető OKI-s szervezeti egység létrehozására (v.ö. 80/183/1999.XVIII. sz. miniszteri rendelkezés).

3. „... már a (PSZM Projekt) megszületése körüli perpatvar is a rendszer működőképтелenségét jelezte.” E kijelentés nem több, mint puszta túláltalánosítás. A „perpatvar”-t az OKI Iskolafejlesztési Központja munkatársainak aláírásával fémjelzett nyúlt levél jelentette, akik „közpénzek privatizálásától” tartottak, illetve attól, hogy „elzsolnaizálódik” a magyar közoktatás fejlesztése, miután Zsolnai József, mint OKI-s főigazgató jelentős összegű közpénzek felett diszponálhatott szerintük. Továbbá az az epizód, hogy egy felkért kuratóriumi tag nem fogadta a kuratóriumi megbízást, mivel a Programiroda a kuratórium megalakulása előtt közzétette a PSZM Projekt pályázati felhívását (v.ö. Pedagógus Projekt Csata. 168 óra, 1992. március 14-is sz.) A „perpatvar” inkább ellenérdekeltséget jelzett, mintsem egy rendszer működőképтелenségét jósolta.

4. „A PSZM, mint emlékezetes, Kupa Mihály akkori pénzügyminiszter és Zsolnai József alkujának eredményeképp született.” Az alku szótári jelentése (és laikusként is valami hasonlóra gondol az ember): „üzletkötésre vagy egyéb megállapodásra törekvő egyezkedés, alkudozás. Ennek eredményeként létrejött meg-

egyezes." Zsolnai József 1991-ben egy alternatív közoktatásfejlesztési szakmai programot (v.ö. Iskolakultúra, II. évf. 6-7. sz.) terjesztett fel több tárca akkori vezetőjének, így a pénzügyminiszternek is. Kupa Mihály támogatta a programot (és nem alkudozott Zsolnai Józseffel e programról), mint ahogy támogatást nyert e program az akkori kultusztárcától is, amely miniszteri értekezleten vitatta meg és fogadta el 1991 tavaszán. A PSZM tehát tulajdonképpen A magyar közoktatás minőségi megújításának szakmai programját támogató két minisztérium jóvoltából született a fentebb (1–2. pontban) leírt módon.

5. „... s a kritikák ... a program célkitűzéseinek meghatározása körüli döntések veszélyeire figyelmeztettek, valamint az akciókutatás-rohamfejlesztés problémáiról szóltak.” Jó lett volna, ha itt idéz a szerző – vagy legalább hivatkozik – ezekre az említett kritikákra. Mert így inkább tűnik e mondata az 1992 tavaszán született nyílt levél utólagos „megideologizálásának”, mintsem a PSZM-et ért kritikák summázatának. Ide kíváncsodik egy – a fenti kijelentést cáfolni szándékozó – kis kitérő. A PSZM Projektéről 1993 nyarán – az akkori közoktatási helyettes államtitkár felkérésére – három akadémiai bizottság (Nyelvtudományi, Matematikai, Pedagógiai) és egy szakmai egyesület (Informatikatanárok Országos Egyesülete) is szakmai véleményt adott. Egyik szakértői vélemény sem utalt a szerző által jelzett problémákra. Sőt, a PSZM Projekt szempontjából legautentikusabb bizottság, az MTA Pedagógiai Bizottsága igen pozitív véleményt adott a Projekt működéséről és eredményeiről (v.ö. Iskolakultúra, III. évf. 21–22. sz.)

6. „A PSZM működése, részben talán a kritikai észrevételek hatására is, az eredeti helyzethez képest valamelyest kedvezőbb alakult.” A PSZM Projekt az eredeti koncepció szerint működött a kezdetektől egészen 1994. februárjáig. Némi funkcióján esett csorba azáltal, hogy a címzett támogatások tárcán belüli kötelezettségvállalója, Dobos Krisztina a KFA és a PSZM feladatait „csereberélte” egy időben (1992 nyarán), s a működést azáltal próbálta akadályozni, hogy meglehetősen rapszodikusan utalta át a PSZM pályázatokra fordítható pénzüsszeget a projektépítkezéssel kezelőjéhez mind 1992-ben, mind pedig 1993-ban.

7. „... a programból nyert pénzekből létrejövő produktumok joga felett – bizonyos ideig – a PSZM-iroda rendelkezik, s azóta a pályaművek kereskedelmi forgalomba is kerültek. Ezután jelentkezhettek a pályázó a piacon...” A szerző e mondataival éppen azt akarta bíráló tárgyává tenni, ami a PSZM Projekt egyik nívója volt. A programból nyert pénzekből létrejövő produktum ugyanis egy nyers szerzői kézirat. (A PSZM Projekt egyik alprojektje keretében ugyanis tanulási, tanítási segédletek stb. kidolgozására lehetett pályázni. A pályamű tehát 100–300 oldal terjedelmű anyag volt, amelynek elkészülte és lektorálítása után a pályázó pályadíjat (szerzői honoráriumot) kapott.) Vajon, ha e szakasznál befejeződött volna a PSZM Projekt ténykedése, hány pályázó jelentkezhett volna kézirattal eséllyel a piacon? A PSZM Projekt azonban a kiadásra érdemes kéziratokat sorra megjelentette, a megjelent könyvek (ezáltal a szerzőket is) népszerűsítette. S a kedvező fogadtatású, kelendő könyvek újra megjelennek (s szerzőik e könyvek megjelentetése előtt ismét eladják a kiadás jogát). A PSZM Projekt Programiroda csupán egy évig (és nem a gyakorlatban leginkább elterjedt négy évig) rendelkezik a kiadás jogosítványával.

8. „... de a PSZM sorsa is tipikus: egyszemélyi döntések, zsebből zsebbe való átcsoportosítások lehetségesek mindenfajta kontroll nélkül.” Itt az írásmű azon kritikus pontjához érkezünk, amely fölveti az „írástudó felelősségének” kérdését. Előfeltételei, ha nevesítve lennének (t.i., hogy ki volt az egyszemélyi döntőbíró, kitől-kinek a zsebébe vándoroltak a pénzek?!), kimerítenék a rágalmazás illetve a jóhírnévhez való jog sérelmét. A PSZM Projektet egy 45 fős kuratórium működtet-

te. E kuratórium – alkuratóriumi keretben – hozott döntést minden egyes pályázat sorsáról. Három kurátor nem vett részt e pályázati döntések meghozatalában: a kuratórium elnöke és az MKM két képviselője (nevesítve: Zsolnai József, Korzenszky Richárd és Dobos Krisztina). A pályázatok sorsáról hozott döntéseket (névvel, témával, összeggel együtt), továbbá a PSZM Projekt éves pénzfelhasználását, a PSZM Projekt pénzügyi revízióját stb. mind-mind sorra publikussá lettek téve. (Nem hinném, hogy létezett a magyar pedagógiai gyakorlatban olyan projekt, pályázati rendszer, amely olyan erős – és többszörös – kontrollnak vetettek volna alá, mint ezt.)

9. „Az alapproblémát ... a PSZM-nek nem sikerült megoldania, azt tudniillik, hogy milyen beválási vagy milyen sikerkritériumok mentén lehet értékelni egy fejlesztést. Nem is lehetnek ilyen kritériumok, mert Magyarországon működő egyetlen nagy pályázatot sem ... ellenőrzi a pályázati pénzek felhasználását, nem kér önértékelést.” E ponton derül ki igazán, hogy a szerző mennyire nem ismeri a PSZM Projektet. Ezt bizonyítandó három – a PSZM gyakorlati működését meghatározó – példát említenék. 1. A PSZM Projekt egyik alkuratóriuma (2.) a kidolgozott és könyv alakban megjelent tanulási segédleteinek egy részét – szintén pályázattal útján – a gyakorlatban kipróbáltatta (valóságos iskolákban, valóságos gyerekekkel és valóságos pedagógusokkal, akik a kipróbálás eredményeit összegezték s ajánlották vagy elvették a könyv tankönyvként való használatát). 2. A PSZM Projekt másik alkuratóriuma (1.) a – szintén pályázat útján meghirdetett – tanfolyami projektjeit egy éven keresztül kipróbáltatta a valóságos gyakorlatban. S a kipróbálás eredményeként kiforrott projektet (annak szakanyagaival, sőt szakembereivel együtt) kiközvetítette az egyes megyékbe. 3. A PSZM Projekt mindegyik alkuratóriuma (1–5.) részletes tartalmi és pénzügyi beszámolót kért az elnyert pályázat révén született munkákról, illetve a pályázati pénzek felhasználásáról. Sőt a pályázati összeg egy részéhez csak a beszámolás elfogadását követően juthatott hozzá a pályázó. (Ez alól kivételt képeznek a szerzői kéziratot eredményező pályázatok, amelyek esetében a pályázó szerzők csak a kézirat lektoráltatása után juthattak hozzá a pályadíjhoz [honoráriumhoz].)

A fentiekben kiemelt példák – úgy vélem – kellő adalékul szolgálnak ahhoz, hogy a cikk olvasója illő helyre tehesse a szerzőnek a tényekkel ellentétes eszmefuttatását.

Budapest, 1994. szeptember 29.

HEFFNER ANNA
a PSZM Projekt Programiroda vezetője